

Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli

<https://www.lscdn.pl/pl/publikacje/cww/wpio/13336,Podejscie-skoncentrowane-na-rozwiazaniach-w-praktyce-szkolnej.html>
07.02.2025, 15:36

Data publikacji: 30.05.2022

Autor: Iwona Kowalewska, Lidia Golba

Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach w praktyce szkolnej

Jeśli coś działa – rób tego więcej.

Jeśli coś nie działa – nie rób tego, rób coś innego.

Jeśli coś się nie zepsuło – nie naprawiaj tego.

Tak brzmią założenia podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniach, które stworzyli na początku lat 80-tych XX wieku w Stanach Zjednoczonych Insoo Kim Berg i Steve de Shazer.

Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach obecnie święci triumf popularności w różnych obszarach pracy z drugim człowiekiem, w tym także w obszarze szkolnym jako edukacja skoncentrowana na rozwiązaniach.

Co zatem oznacza edukacja skoncentrowana na rozwiązaniach? Jak wygląda w praktyce szkolnej? Jakie daje możliwości? Do czego można ją wykorzystać?

Nauczyciele, niezależnie od tego, jakiego przedmiotu uczą, muszą zwracać uwagę na indywidualne potrzeby uczniów, wspierać ich i współpracować tak, aby szkoła była miejscem sprzyjającym nauce i wszechstronnemu rozwojowi uczniów. Wymaga to od nich dużej uważności i poszukiwania coraz to nowych metod i sposobów pracy z uczniem, które będą przynosiły oczekiwane efekty.

Jednym z takich sposobów jest właśnie edukacja skoncentrowana na rozwiązaniach, która ma swoje zastosowanie zarówno do pracy indywidualnej z uczniem (dzieckiem, młodzieżą), jak również z grupą klasową czy rodzicami. Przydatna jest szczególnie w pracy pedagoga i psychologa szkolnego, ale również w pracy nauczyciela czy wychowawcy klasy.

Edukacja skoncentrowana na rozwiązaniach opiera się przede wszystkim na budowaniu pozytywnych relacji, współpracy, wydobywaniu mocnych stron i zasobów uczniów. To, co odróżnia ją od tradycyjnego podejścia pracy w szkole, to

inne myślenie o problemach i trudnościach. Zamiast skupiać się na samym problemie i jego przyczynach, skupiamy się na rozwiązaniach, czyli sytuacjach, w których coś działało i działa się lepiej.

Praca w tym podejściu służy budowaniu dobrej atmosfery i klimatu szkoły poprzez zbudowanie dobrych relacji z uczniami i rodzicami, ale także między współpracownikami; budowaniu współpracujących ze sobą zespołów klasowych; wzmacnianiu poczucia własnej wartości uczniów; motywacji; rozwiązywaniu konfliktów oraz samemu procesowi nauki i uczenia się.

Oczywiście wdrożenie podejścia wymaga zmiany własnego sposobu myślenia, pewnego wysiłku, refleksji i praktyki oraz umiejętności komunikacji z zastosowaniem odpowiednich technik. Jednak, gdy poświęcimy trochę czasu i opanujemy umiejętność pracy w tym podejściu, bardzo szybko zauważymy, że przynosi ono pozytywne efekty.

Jedną z technik, pomocną szczególnie w zapoczątkowaniu rozmowy, lepszym poznaniu naszego rozmówcy (ucznia/rodzica) i zbudowaniu atmosfery wzajemnego zaufania jest „Zestaw tak”, w którym pytania formułowane są w taki sposób, że można na nie odpowiedzieć tylko twierdząco. Technika ta dobrze sprawdza się w pracy z uczniami nieśmiałymi i wysoko wrażliwymi, dla których opowiadanie i odpowiadanie na pytania, jest pewnego rodzaju trudnością. Znajduje również zastosowanie przy budowaniu zespołu klasowego, w sytuacji kiedy uczniowie jeszcze dobrze się nie znają. Jest pomocna w „przełamaniu lodów” w rozmowie z rodzicami.

Drugą z kolei techniką jest „dostrojenie”, w którym szczególną uwagę zwraca się na wypowiedziane słowa, sposób i tempo mówienia oraz na postawę ciała. Dostrojenie służy zbudowaniu zaufania i poczucia bezpieczeństwa. Pamiętajmy, że dużą rolę odgrywa tu język, jakiego używamy. Może on zapraszać do współpracy albo ją utrudniać. Jeśli w rozmowie skupiamy się na problemie, mówimy językiem problemów, który jest statyczny – opisuje stan raczej niezmienny, używa generalizacji, koncentruje się na objawach i zwykle przygnębia rozmówcę. Język rozwiązań natomiast jest dynamiczny – zakłada ruch, zmianę, nowe możliwości, działanie, widzi niuanse, koncentruje się na użyteczności i daje nadzieję.

Jak mówił Steve de Shazer „Rozmowy o problemach tworzą problemy, rozmowy o rozwiązaniach tworzą rozwiązania”.

Budowaniu dobrych relacji sprzyja założenie, że za zachowaniem osoby stoją dobre intencje, chociaż może na początku tego nie widać. Akceptujemy osobę, potępiamy

niewłaściwe zachowanie. Takie podejście może pomóc w zdystansowaniu się do nieodpowiedniego zachowania ucznia, poradzeniu sobie z emocjami, które w nas budzi i zapobieganiu zaszklaniu go np. jako ucznia trudnego, niegrzecznego.

„Wskakiwanie do tej samej łodzi” to kolejna technika, która świetnie sprawdza się przy wspólnym ustalaniu celu z uczniem albo klasą. Daje uczniowi/klasie możliwość realizowania go na własny sposób, a tym samym poczucie sprawczości i odpowiedzialności za osiągnięcie go. Szanowanie poglądów i zdania ucznia jest szansą na konstruktywny dialog, umożliwia ogląd danej sytuacji z różnych stron. Ważne jest też koncentrowanie się na kompetencjach, zasobach i możliwościach ucznia/klasy i zauważanie najmniejszej pozytywnej zmiany.

Każda, nawet najmniejsza pozytywna zmiana, jaka zachodzi w naszych uczniach powinna być wzmocniona. Pomocna jest tu technika zwana komplementowaniem. Komplementowanie ucznia może wydawać się nam trochę nienaturalne, bo z reguły kojarzymy je raczej ze sferą uczuciową, obdarzaniem miłymi słowami osoby, którą lubimy, kochamy. W tym wypadku komplementowanie wiąże się z ujawnieniem, poszerzeniem i wzmocnieniem zasobów ucznia. Jest szczególnie użyteczne w budowaniu/poprawianiu relacji, osiągnięciu celu, radzeniu sobie z emocjami czy rozwiązywaniu konfliktów. Sprzyja współpracy tak ważnej w zespole klasowym. Uczniowie obdarzeni komplementami, mimo trudnych emocji jak gniew, strach, smutek, są skłonni współpracować i wzbudzają w sobie nadzieję na zmianę. Komplementowanie pozwala niwelować konflikty i opór. W sytuacjach trudnych, zamiast wnikać głęboko w problem, lepiej przyjrzeć się zasobom osoby i pracować na tym, co jest choć odrobinę pozytywne.

Bliskie komplementowaniu i budujące dobre relacje z uczniem/rodzicem jest udzielanie pozytywnej informacji zwrotnej. Wzmacnia i kształtuje ona pożądane zachowania, wpływa na postawy i umacnia wiarę w siebie i swoje możliwości. Działa jak instrukcja, w której stwierdza się, jakie zachowanie ucznia jest pożądane. Chodzi o to, aby zamiast mówienia uczniom, czego mają nie robić, rozmawiać z nim w taki sposób, aby ich mózg mógł wytworzyć obraz pożądanego zachowania. Pomaga uczniom nabrać pewności siebie, dzięki skupianiu się na mocnych stronach. Dobrze sformułowana informacja zwrotna powinna być uczciwa – zbudowana na obserwacjach, które rozmówca potrafi sobie przypomnieć, i konstruktywna – pobudzająca i motywująca do powiększania swoich zasobów i zmiany, np. w poprawie zachowania czy ocen.

Istotą pracy w podejściu skoncentrowanym na rozwiązaniach, jest także zadawanie pytań otwartych. Mogą to być pytania o zmianę np. co się zmieni jeśli nauczysz się

na ten sprawdzian? pytania o cel, o przyszłość, o potrzeby np. co pomogłoby Ci w poprawie oceny z matematyki? Wśród nich dość istotną rolę odgrywają pytania o wyjątki, czyli sytuacje w których nie było problemu. Albo pytania o radzenie sobie, czyli sytuacje w których uczeń radził sobie lepiej niż teraz. Mają odwrócić uwagę ucznia od problemu a skupić się na tym co już robi, aby poradzić sobie z problemem. Umożliwiają uświadomienie sobie, że nie zawsze było źle, zachęcają do zmiany, wydobywają zasoby i budują wiarę we własne możliwości.

Kolejna pomocna i bardzo lubiana przez uczniów w różnym wieku technika to praca na skali. Jest użyteczna w mówieniu o procesie zmiany np. zachowania, pracy nad celem, kontrolowaniem emocji czy motywacją. Używając skali, uczeń sam określa w którym miejscu jest obecnie w poradzeniu sobie z problemem (np. z nauką matematyki albo emocjami), w którym miejscu chciałby być i jaki krok wykona, aby się przybliżyć do osiągnięcia celu. Skalowanie przynosi dobre efekty w pracy z uczniem „cichym” mającym trudności w wypowiedaniu się. Pomaga rozwijać umiejętność samodzielnej oceny rezultatów swojej pracy. Sprawdza się również w budowaniu zespołu klasowego, np. w ustalaniu wspólnego celu klasy i oceny poszczególnych etapów do jego realizacji. Skalowanie można zastosować również w pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dla, których ważne jest odniesienie najmniejszego sukcesu. Dzięki zastosowaniu skali uczeń sam może opisać, co już osiągnął, w którym miejscu jest, a w którym chciałby się znaleźć.

Przeformułowanie to technika, która pozwala spojrzeć na problem lub trudność z innego punktu widzenia. Ułatwia współpracę, prowadzi do znalezienia wspólnych dróg zbliżających do pożądaných sytuacji. Pozytywne przeformułowanie problemu zwiększa możliwość znalezienia nowych rozwiązań. Za pomocą pozytywnie naładowanych słów można przeformułować np. opis problemowego zachowania ucznia, co z pewnością korzystnie wpłynie na zmianę. Lepiej funkcjonuje uczeń, postrzegający siebie jako osobę, która pilnie ćwiczy rozwiązywanie zadań, niż kogoś, kto ma problem z nauczeniem się ich. Przeformułowanie sprawdza się także w rozmowie z rodzicami. Łatwiej będzie nam pozyskać rodzica do współpracy mówiąc, że jego dziecko potrzebuje większej motywacji niż, że jest leniwe i nic nie robi.

W zastosowaniu podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniach w pracy z uczniem, oprócz posługiwania się odpowiednimi technikami, ważna jest również współpraca wszystkich nauczycieli i specjalistów pracujących w szkole. Od nas wszystkich zależy, jaka będzie atmosfera i jak będziemy czuli się w szkole my i nasi uczniowie. Pamiętajmy, że podejście skoncentrowane na rozwiązaniach dotyczy również podejścia do siebie samego, naszego osobistego potencjału i możliwości. Model

pracy oparty na rozwiązaniach może wpływać na współpracę, a tym samym sprawiać, że praca w szkole stanie się przyjemniejsza i efektywniejsza – zarówno dla uczniów, jak i dla nas. Każdy z nas, niezależnie od szkoły i środowiska, w jakim pracujemy, może wpływać na jego klimat i pozytywne zmiany.

Niech zatem następujące założenia edukacji skoncentrowanej na rozwiązaniach staną się mottem naszej pracy:

1. Pracuj z uczniem, a nie z jego problemem.
2. Skupiaj się na pozytywnej zmianie.
3. Szukaj zasobów dziecka, nie deficytów.
4. Badaj możliwe i pożądane wersje przyszłości.
5. Traktuj ucznia jako eksperta we wszystkich aspektach jego życia [zob. I. K. Berg, L. Shilts, 2004]

Bibliografia:

- Kerstin Mahlberg, Maud Sjoblom, przekład: Agnieszka Hirny „Pedagogika skoncentrowana na rozwiązaniach”

Iwona Kowalewska
doradca metodyczny pedagog

Lidia Golba
doradca metodyczny psycholog

[Powrót do poprzedniej strony](#)

[Poprzednia Strona](#)
[Następna Strona](#)